Leonardo Vinci o da Vinci?

Autor:
Data de publicació: 11-01-2011

En David Grau exposa els seus dubtes i reflexions sobre el nom del Mestre del Renaixement. Era realment De Vinci? Era un Vinci? Molts dubtes apareixen quan es furga en aquest punt tan elemental.

Leonardo havia de tenir un cognom que no sabem quin va ser. Però l'havia de tenir. El fet és que, o mai no l'utilitzava perquè era immensament conegut i tothom l'anomenava Leonardo Vinci —o da Vinci—, o bé no tota la gent es referia a ell d'aquesta manera, però s'ha volgut deliberadament que ho semblés, perquè així s'eliminava el llinatge de cara a la posteritat. I, naturalment, si el seu cognom veritable anava passant a l'oblit mitjançant el pas inexorable dels segles, aquells que han volgut que no sabéssim qui era realment van anar triomfant. De moment.El gran artista és anomenat de diverses maneres: Leonardo a seques; algun cop com el Mestre, o la majoria de vegades, i sobretot quan era viu, Leonardo Vinci, i, potser tants cops com la darrera, Da Vinci o De Vinci, que és la que ha acabat triomfant i que s'ha imposat després de la seva mort. No m'és possible de comptabilitzar quants cops és d'una forma o de l'altra, senzillament per una qüestió d'accessibilitat a tanta informació i referències que ha arribat a generar un personatge d'aquestes magnituds. Ara bé, si realment s'hagués anomenat Da Vinci, no existiria cap problema amb ell i la seva vida podria ser perfectament la que descriuen els entesos. Però això xoca frontalment amb la lògica del personatge i amb la desmesurada grandesa que atresorà. Alguns investigadors han anat copsant que Leonardo està envoltat de molts misteris, però fins que investigadors com en Jordi Bilbeny1, o en José Luis Espejo2, no van fixar-se en el personatge per iniciar una recerca que l'emparenta d'alguna manera amb la casa reial catalana d'Itàlia, o amb un origen català de la seva família, respectivament, el tema no va estar ben focalitzat. Com anava dient, si el geni s'hagués dit Leonardo da Vinci, això seria un fet clar que ens indicaria la seva pertinença a un lloc geogràfic, o sigui, a un topònim. Però, si pensem en la possibilitat que el personatge s'hagi pogut desnaturalitzar, potser el fet d'anar afegint el "da" davant del Vinci, voldria dir que s'estava preparant la manipulació, i que es posaven els fonaments per iniciar un altre conte de follets i nans al damunt d'un geni tan colossal com Leonardo, igualment com passa amb un ampli reguitzell de personatges històrics. Perquè gràcies a col·locar el "da" entre el seu nom de pila i l'epítet amb què era reconegut el poble on mai no havia passat res, a part de ser una preciosa vila privilegiada de la Toscana, com dèiem, es convertí de la nit al dia en el bressol del geni del Renaixement i un dels homes més coneguts i admirats de tots els temps. I d'aquí a

ajuntar-lo amb la família que no fou la seva i fer anar bullint l'olla per anar-nos distraient de qui podia ser autènticament, i sobretot amagar el perquè ha estat camuflat en el marasme a vegades indesxifrable de la història, només hi havia un pas: el petitíssim pas d'anar forjant una existència florentina a Leonardo, que no casa ni en pintura amb tota la magnitud de coneixements i de saviesa que erigiren a aquest personatge immortal en el prototip del Renaixement. Tanmateix i seguint el fil de l'enunciat, l'artista mentre era viu fou més comunament anomenat Leonardo Vinci, sense el "da"; a mi, això em fa pensar que aquest epítet no pugui venir d'enlloc més que de "il vinci", o sigui el vencedor, el que venç. És una mena de sobrenom, un àlies, amb una espècie d'eco que remet, encara que llunyanament, a la frase atribuïda a Juli Cèsar, la locució de tot un conqueridor: "vini, vidi, vinci"... En Charles Nicholl, a la seva biografia del pintor, recull perfectament aquesta atmosfera victoriosa: "Existeixen un bon nombre d'escrits de persones que el lloen, del seu temps o posteriors, confegint-li epigrames fent jocs de paraules amb els mots vinci i vincere, o sigui conquerir."3 Sense cap mena de dubte veiem clarament que aquí, del que es tracta és d'un "vencedor". Ara, vencedor de què? Tot sembla indicar que aquest "vinci" podia referir-se al món militar. Possiblement a algun fet de guerra d'ell mateix o potser de la seva família, que l'hagués convertit a ulls de l'alta societat del moment en què es movia, en un vencedor. Arguments en contra i a favor, n'hi trobo: D'un cantó, Leonardo, encara que fou una persona terriblement reflexiva, que anà derivant cap a una forma de vida força pura (podríem dir-ne sense equivocar-nos massa, a una manera càtara d'entendre l'existència, ja que es convertí en vegetarià i sembla que no era massa amant del catolicisme –o més aviat, contrari a qualsevol sistema fonamentalista d'afrontar la vida–); com deia, tot això el dugué a odiar, lògicament, la guerra. Tanmateix i en favor de l'argument contrari, sense contradir el que acabo de dir, no podem oblidar que en Leonardo tenia entre el seu immens currículum de feines la d'enginyer militar, cosa que ens vindria a confirmar que de ben segur coneixia de ben a prop la guerra i les seves estratègies, per dominar-les molt bé, per cert, i haver-les exercit, com a mínim, en les campanyes militars a la Romanya servint en Cèsar Borja in situ. Per altra banda, i en referència a un camp totalment oposat, l'epítet de ser "il vinci" també podria derivar d'haver estat vencedor en alguna mena de concurs literari, pictòric o ves a saber què, però relacionat amb el món de les arts, tal i com sembla indicar un poema d'autor anònim –com sempre-, dedicat afectuosament a Leonardo en aquests termes: "cordial caro ameno socio/ Vinci mie caro"4. O sigui, que ho escriu algú que el coneixia i se'n considerava soci, no sabem si referint-se al món de les arts, o és que formava part, a més, d'un cercle d'amistats amb el geni, però el fet és que en aquest llarg poema, a part de les lloances a Leonardo, típiques amb el joc de paraules ja citat de vinci i vincere, ens diu: "Vinci, tu vences, vences amb les paraules com un veritable Cató... i és tal el teu art que a tots els altres autors derrotes i eclipses amb el teu estil".5 Per tant, aquí veiem com se'ns descriu un Leonardo que és vencedor amb les armes de les arts i de la paraula, tal i com fa indicar la referència a Cató, encara que també podria ser un joc que traspassaria significats des del llenguatge marcial fins al camp de les arts, i prou. Per anar-me definint, trobo un fet, que també apareix en la biografia d'en Nicholl, que a mi em fa decantar cap a aquesta darrera hipòtesi: la d'un vencedor en algun camp de les arts, per comptes d'un fet guerrer. La disciplina que li podia haver atorgat el famós sobrenom de Vinci, possiblement pertany a una de les arts menys conegudes de les que dominà Leonardo: la música. Els fets que podrien acostar-nos a aquesta conjectura s'esdevingueren en un marc del més alt interès per veure també les trampes de la informació escapçada sobre el nostre home i que, alhora, acabarem demostrant com se'ls gira en contra. Seguint amb el que deia, hauríem d'emmarcar aquesta probabilitat en la presentació a la cort milanesa d'en Leonardo. Era pels volts de febrer de l'any 1482, amb la ciutat immersa en la celebració del carnaval ambrosià, que unia la festa anterior a la Quaresma amb la commemoració de Sant Ambrogio, el patró de la ciutat. En Nicholl recupera l'exhibició ducal d'en Leonardo de les Vides d'en Vasari: "El Duc, que es delia amb el so de la lira, convidà a Milà en Leonardo... que superà tots els que s'havien presentat a tocar"6. Així, amb aquesta informació extreta d'en Vasari, que em sembla cabdal, el biògraf ens acaba reblant amb la seva pròpia opinió: "Podem, potser, imaginar una espècie de concurs o competició que formaria part de la celebració del carnaval a la cort, probablement en el marc dels Salons d'Estat de la Cort Ducal"7.Així que si sabem que a la cort d'en Ludovic Sforza s'hi realitzava una espècie de concurs musical, que podia haver-se institucionalitzat ja que extraient un detall d'una nota personal del mateix Leonardo veiem que diu: "Tadeu, fill de Nicholaio del Turco, tenia nou anys a la vigília de Sant Miquel de l'any 1497, en aquell dia anà a Milà, i tocà allí el llaüt, i fou considerat un dels millors intèrprets d'Itàlia"8. D'aquesta manera, si entenem que la Cort de Ludovic era una mena de pol d'atracció per solidificar inicis d'artistes, ja que el mateix Duc, potser més que apassionar-se amb l'harmonia de la bona música, el que cercava era atorgar-se una aurèola de finor i cultura perquè la seva estirp més aviat es veia esquitxada de l'estigma de ser rudes i salvatges, com anava dient, Ludovic intentà col.locar l'Estat de Milà, en el darrer quart del segle XV, com a reconegut punt d'exhibició i confirmació de grans instrumentistes. Això explicaria que convidés en Leonardo personalment, el qual ja deuria posseir una fama més que plausible en el camp de la interpretació musical, i més concretament amb la lira. Detall que no ens hauria d'estranyar gens, ja que en va ser professor a la vegada que constructor, també, d'aquest estri musical. Tornant al tema, si en Vasari ens diu que guanyà a tots els altres que s'havien presentat, doncs no ens hauria de fer dubtar ni el més mínim que aquí, en un escenari tan pompós com la cort dels Sforza, pogués haver nascut l'aurèola de considerar en Leonardo com il Vinci, o el vencedor. I d'aquí a anomenar-lo d'aquesta manera entre les diverses corts d'Itàlia que ell anà trepitjant, amb total familiaritat, requerit i idolatrat sempre pels seus membres, no em sembla que sigui cap disbarat. Paral·lelament, sabem que també fou conegut com el Mestre, element que el segueix apropant a l'explicació que ell va arribar a ser immensament reconegut com a autoritat en qualsevol de les arts que dominà amb una mestria absoluta, i que no contradiria gens el que vinc exposant. Podria ser com una espècie de

gradació, primer et converteixes en el vencedor perquè sorprens i sedueixes, i a mesura que la fama creix i l'espectre d'arts i coneixements va ampliant-se, et converteixes en un mestre de possibles candidats a nous vencedors. Dit això, podríem inferir que en Leonardo s'allunya d'allò que realment encara comanava en aquells temps d'impàs entre el món medieval que s'acabava: la guerra i els fets d'armes, que tot noble només per naixement havia d'integrar i representar –com si diguéssim– per manament diví, i l'apropava, en plena contraposició al fet guerrer i militar, al nou món renaixentista, que anava situant l'home i la individualitat en el centre de l'entramat social, retornant el gust pels clàssics, sobretot pels grecs, que també perseguiren la recerca d'un ideal exclusivament humà. Amb tot, és indubtable que es relacionà també amb el món militar, però possiblement més aviat des del vessant de la innovació tecnològica que la seva ment privilegiada no va parar d'alimentar.No vull oblidar-me del comentari d'abans, d'explicar el possible concurs musical en què en Leonardo vencé, amb el qual avisava d'una manipulació implícita que s'observava clarament. Ho deia pel fet de comparar què diuen dues de les fonts primordials per saber coses del gran artista: L'Anònim Gaddiano i les Vides d'en Vasari. El primer ens diu que en Leonardo assistí a aquell concurs o campionat enmig de les celebracions milaneses, enviat per en Lorenzo de Mèdici, el seu mecenes i protector. Contràriament, en Vasari, com hem vist, diu que fou convidat per en Ludovic personalment. Sobre el possible mecenatge d'en Mèdici, ens remarca en Nicholl: "Aquesta informació de l'Anònim es repeteix com si es tractés d'un fet històric, però, en la meva opinió, s'ha de mantenir amb cautela."9 D'acord amb ell, la informació que en Leonardo era el protegit d'en Lorenzo, l'hauríem de mantenir en quarantena, perquè, molt agudament, el mateix biògraf l'acaba rebutjant totalment, recolzant-se amb en Vasari, que escrigué sobre Leonardo amb posterioritat a l'Anònim i segurament en coneixia el text. I en Vasari no en menciona cap tipus de relació com la que afirma l'Anònim. Mai no es refereix, ni insinua que en Leonardo s'estigués i fos mantingut per en Lorenzo de Mèdici, al seu palau de Florència. Com pot ser aquesta disparitat d'informacions, sent en Vasari el protegit de Còsimo I de Mèdici? Coneixent i vivint del llinatge dels senyors florentins, no explicarà amb orgull que en Leonardo fou, com ell, protegit, hostatjat i mantingut per un Mèdici? Aquí hem enganxat el retoc del censor, i per això deia allò que se'ls giraria en contra. Aquesta interpolació, que malauradament ens elimina informació important, ens confirma plenament que hi ha hagut una manipulació concreta de la figura de Leonardo. Aquest cop l'Anònim Gaddiano només ens serveix per veure que hi ha un retoc, però no pas per conèixer coses útils i ajudar-nos a entendre la trama. Com per exemple quan en Bilbeny cita aquest paràgraf tan confús però immensament revelador: "En Lleonard da Vinci, ciutadà florentí, encara que fos fill legítim de Ser Piero da Vinci, era, per part de mare, nascut de bona sang."10 És clar, com molt bé ens fa veure l'investigador d'Arenys, no pot ser un impediment ser fill legítim i venir de bona sang! Però vist el lapsus del censor, se'ns confirma que Leonardo no tenia una mare plebea i pobra. Així, seguim i analitzem com ha actuat el censor i a on s'ha equivocat en el cas anterior quan es detecta la duplicitat antagònica d'informació entre Vasari i l'Anònim: aquest, ens complementa la història de Leonardo a la cort dels Mèdici, dient-nos que fou empleat de jove en els jardins de la Piazza de San Marco de Florència, propietat d'en Lorenzo de Mèdici el Magnífic, perquè havien creat en aquell lloc una espècie de parc d'escultures clàssiques, i així els artistes joves podien observar-les per aprendre, i quan s'esqueia, restaurar-les. Però, d'això en Vasari no en comenta res referit a en Leonardo, però sí que ho fa, i gairebé idènticament del que deia l'Anònim, però referit a Miquel Àngel, que sí que fou protegit de la nissaga florentina justament deu anys més tard del que ho hauria d'haver estat en Leonardo: "Miquel Àngel sempre tingué les claus del jardí (de Sant Marco)... visqué a la residència dels Mèdici durant quatre anys... tingué allí una habitació i menjava a la taula de Lorenzo, rebent una assignació de cinc ducats al mes.11 Però en Nicholl, després de veure tot això, es planta i torna a la ingenuïtat de la majoria d'investigadors: "Altres autors certifiquen la informació d'en Vasari: Miquel Ángel s'hi estigué entre 1489 i 1492. És molt possible que l'autor de l'Anònim, que escrigué cinquanta anys després dels fets ocorreguts, es confongués i cregués que fou en Leonardo qui havia rebut els favors de Lorenzo." 12 Molt fort! Ho veu, i per comptes d'analitzar per què pot passar que l'autor de l'Anònim Gaddiano s'equivoqui d'artista i de deu anys!... immediatament mira cap a un altre cantó. És el censor qui s'equivoca! Perquè com molt bé comenta el mateix Nicholl després: "Res no recolza la idea més general segons la qual Leonardo fou un protegit de Lorenzo"13. O quan més amunt confirma amb plena lògica: "Sospito que si (en Vasari) eliminà la figura de Lorenzo en la història de Leonardo, ho féu perquè coneixia bé el cas. El seu silenci equival a l'afirmació que Lorenzo no recolzà ni donà alè a Leonardo."14 Naturalment, com que sospito que a en Leonardo Vinci, li afegeixen el "da" per anar-lo transformant en algú nascut a prop de Florència, els retocadors de documentació van incloure una part de la vida de Miquel Àngel quan s'estava en aquella ciutat inserint-la en el lloc on l'Anònim Gaddiano ens narraria la d'en Leonardo. Llàstima, perquè en lloc d'aquest retoc, de ben segur que s'hi amagava el nom del veritable protector, que molt probablement hauria de ser un parent d'en Leonardo, com molt bé s'olora en Jordi Bilbeny, quan diu: "Al llarg de la Vida que li dedica, En Vasari empra directament el terme "Zio" –és a dir, oncle- cinc vegades per referir-se a aquest familiar que tant el va ajudar; en dues ocasions especifica amb tota netedat que es tracta del "zio di Leonardo", i en una altra escriu "Ser Piero suo Zio"; el qual s'esmenta tretze vegades al llarg del text. Per tant, no em sembla que siguem davant d'un mer error, d'una badada inofensiva, d'un canvi involuntari d'un mot per un altre, sinó que som cara a cara amb un concepte que es manté inalterable al llarg del relat: l'oncle d'En Lleonard és el parent que l'ajuda i el promou artísticament i que sempre és al seu costat fins que es trasllada a Milà, a la cort dels Sforza, ja que a partir d'aquí, no se'l cita més. El primer Vasari, doncs, pel fet de fer recaure tota la importància de la formació d'En Lleonard, ens ve a revelar que l'oncle d'aquest va ser algú prou important i conegut de tothom. I per això mateix el posa de referència exclusiva a fi que el seu nom resti per sempre en la memòria de la posteritat".15 Exacte, llàstima, però, que no

sapiguem encara qui fou aquest oncle. Fet que la forma d'anomenar en Leonardo com a Vinci ha amagat encara més, i amb una plena innocència als ulls, els biògrafs i historiadors no han vist que aquell havia de tenir un cognom que l'ajuntaria, llavors sí, irremissiblement, a l'oncle que tan magistralment bé, en Bilbeny endevina que ha de ser la clau de part del misteri. Per tant, aquest misteri ha tapat un cognom ben poderós i ràpidament reconeixible dintre de l'entramat històric del moment a Itàlia. Malauradament, m'ensumo que el cognom veritable mai no apareixerà en cap document associat al personatge artista, però per altres camins és probable que es pugui discernir qui podia ser, realment, el gran geni.

Per anar avançant en aquest sentit que cada cop sembla més palès i irreversible, em voldria fixar en una manera d'anomenar en Leonardo que encara no he tractat. Gràcies a un conjunt de cartes que la marquesa de Màntua envià als volts de 1501 a Fra Pietro Novellara, vicari general dels carmelites, perquè aquest actués com a mitjancer amb el pintor, la noble requeria que el Mestre li guardés alguna estoneta del seu temps ocupadíssim per dedicar-li alguna obra. El to de la marquesa és suplicant, cosa que no fa res més que indicar-nos que si no tenies una obra del gran Leonardo a la teva cort no eres gran cosa. Veiem què diu Nicholl del que passava quan es presentava una obra de Leonardo: "El text (referint-se a la explicació que en fa Vasari, d'un esdeveniment succeït als volts del 1500) ens permet fer-nos una idea del prestigi que tenia llavors Leonardo. La finalització d'un cartró seu era quelcom que causava un rebombori semblant al que avui en dia provoca una important estrena teatral; les multituds formaven llargues cues en els claustres habitualment tranquils."16 L'autora de la correspondència que vull esmentar, no és una personalitat qualsevol. La marquesa de Màntua no era ningú altra que la Isabella d'Este i Aragó, néta de Ferran I de Nàpols, o sigui, una princesa de la casa reial catalana, filla alhora de la casa dels ducs de Ferrara. Com enunciava, es tracta de tres cartes entre Isabella i Novellara. La primera és escrita per la dama i datada de 29 de març del 1501, i, com deia, intenta a través del religiós, influir perquè Leonardo li pugui fer una miqueta de cas i, si pot ser, que li dediqui una pintura, encara que sigui senzilleta. El que em fa gràcia i em crida brutalment l'atenció és com la marquesa anomena al geni. Diu: "Si Leonardo Fiorentino, el pintor, es troba a Florència us preguem que sapigueu quina és la seva situació..."17 ¿Com pot ser que tota una princesa de Nàpols, que sembla més aviat una pobra condemnada a mort demanant clemència, prega a un intermediari perquè intenti convèncer a Leonardo del seu requeriment, que no és cap altre que una pintura del Mestre, i encapçali aquesta carta tractant aquest ésser superior i segons sembla ja força inabastable, com a Leonardo Fiorentino, el pintor?!!! A mi em sembla que dir si el florentí és a Florència és una mica estrany, i més quan es refereix a algú que queda molt clar que és únic i inimitable. De qui el vol diferenciar? Quin altre Leonardo més hi ha perquè hagi de donar la informació que és de Florència? Per què no l'anomena Vinci, o da Vinci, o el Mestre? I, després d'això, no troba res millor que descriure'l qualificant-lo redundantment com el pintor!!! Però si a la carta ja tot es refereix a aquesta art! A més, la Marquesa de Màntua no sabia que feia anys que era ja una institució en tot tipus d'arts i tecnologies? No havia sentit mai a parlar que en Leonardo havia triomfat en el concurs de lira del carnaval milanès del 1482, convidat per en Ludovico Sforza, que concretament va ser l'espòs de la seva germana Beatrice d'Este? Llavors, per què el descriu com si només fos un gran pintor i res més? Com pot ser que avisi Novellara --potser perquè no s'equivoqui i faci el ridícul traslladant el seu requeriment a un altre?–, referint-se al pintor en qüestió que es diu Leonardo, quan l'única cosa que demana a la mateixa carta és una pintura d'aquell?¿Si en la carta referida, tot gira sobre el prec o súplica per demanar un espai petitet a l'agenda d'aquell home perquè li pugui dedicar unes quantes passades de pinzell, anomenar-lo el pintor, no fa la impressió de ser una redundància absoluta i incomprensible en el marc d'aquesta epístola i del que s'hi diu? Seguim. En la contestació del mitjancer, carta datada de 3 d'abril de 1501, aquest l'anomena Leonardo a seques i es queda tan tranquil i ample perquè naturalment ja sabien de qui parlaven, i entén que no ha de dir res més. Però en la següent, altre cop de Novellara a Isabella, del 14 d'abril del 1501, aquest ja torna a les redundàncies estrambòtiques d'anomenar-lo, Leonardo, el pintor.18 Més endavant i vistes les poques possibilitats d'èxit que li oferí l'ajut del senyor Novellara, Isabella decidí escriure-li directament una carta i enviar-la a través d'un altre intermediari, un tal Manfredo Manfredi, que el 31 de juliol li comunica també per carta que ja ha realitzat l'encàrrec. Aquest Manfredo també l'anomena "Leonardo Fiorentino"19. Tot això, que pot semblar molt normal a qualsevol que no pretengui veure res d'estrany en la naturalesa humana, a mi em sembla com a mínim molt sospitós, i m'empeny a remetre'm a una certa signatura atribuïda a Leonardo que podem veure en el llibre d'en Nicholl, que la compara amb una altra, visible en aquell foli al damunt d'aquella. Bé, la de dalt és una més que probable firma del geni, amb la seva típica construcció especular, o sigui de dreta a esquerra i amb les lletres també al revés, en la qual es llegeix: "Leonardo Vinci disscepolo della sperientia".20 Fent un petit parèntesi, voldria comentar que aquesta autodefinició d'ell mateix, als defensors del Leonardo illetrat els hi deu semblar oli en un llum, perquè hi veuen una autoafirmació que ell no fou res més que un deixeble de l'observació empírica i no pas d'un alumne ben instruït en l'ensenyament clàssic. Sense adonar-se per res del que realment ens està afirmant Leonardo. Ens diu simplement que ell és sobretot un alumne avantatjat del nou temps que s'està imposant. Fill de l'esperit crític i científic en contraposició al món medieval teocèntric i ple de dogmatismes. Però, és clar, no pas venint del no-res absolut, sinó aplicant, desenvolupant i superant els coneixements que algú, o alguns, van donar-li no sabem quan ni on, desgraciadament. No nego en absolut que Leonardo fos un ésser superior, ans al contrari. Però sense uns primers mestres i tutors, als quals després superar i contradir en algunes ocasions, no hi pot haver res de res. Seguint amb el que deia, i remarcant el fet que si en algun moment algú va decidir per no sabem pas quin motiu, desdibuixar el personatge per convertir-lo en florentí, ens trobem amb una signatura

atribuïda al geni que diu: Leonardo da Vinci Fiorentino, però aquesta, curiosament és escrita d'esquerra a dreta, i qualificant-la el mateix Nicholl, d'"escrita amb esforç".21 Esforç, segur. Nogensmenys qui volgué imitar-lo s'hi deuria entretenir prou, però no és capaç d'aixecar-nos la camisa a alguns que intuïm la suplantació del protagonista. I, si no, com és que ell signa Leonardo Vinci, sense el da, quan ho fa amb la seva manera especular i característica, i després ens volen fer creure que quan intenta signar com les persones "normals", ho fa definint-se del poble de Vinci, i a més a més, florentí, com en aquella correspondència tan redundant i estranya que hem vist abans! Per anar acabant amb aquesta ridiculesa inversemblant, m'agradaria preguntar a qui se li acudiria signar així? Imaginem un cas més contemporani nostre: que en Gaudí, per posar un exemple d'algú també genial, hagués firmat: Antoni Gaudí de Reus, barceloní... Tot això, realment m'espanta. Ningú fins ara no s'havia adonat que això és simplement patètic? No. Leonardo, no necessitava presentar-se ni localitzar-se fill d'enlloc perquè era massa conegut de tothom, infinitament reconegut i més famós que ningú altre en el seu moment històric, com naturalment es destil·la en aquell mateix grup de cartes que hem comentat abans, o quan ens informava en Vasari de l'expectació que generava la finalització d'una obra seva. A més a més, per què Leonardo ha de començar a signar corregint la seva idiosincràsia especular? Qui li podia haver dit al Mestre que havia de signar com la majoria de la gent? Leonardo no ha de rectificar res, ni semblar normal, és un personatge que està per damunt del bé i del mal, i tothom vol estar a prop d'ell. Això és fàcilment constatable tal i com ens demostra la implorant marquesa de Màntua, que se n'adona, gairebé desesperada, com necessita que el gran geni li dediqui alguna pintura si vol seguir sent algú enmig de l'alta noblesa del seu temps. Arriba a dir que no li farà res que l'obra sigui menor, ella ho escriu així: "Si no el trobeu gaire motivat, –referint-se a pintar tot un senyor quadre– podríeu com a mínim tractar de convèncer-lo perquè realitzi per a mi un quadret de la verge"22. Com actua Leonardo? No es deixa influir tot i conèixer-la personalment a ella i a tota la seva família. Sap qui és, ha estat a la seva cort de Màntua, a la de la seva família a Ferrara, i també a la de la seva germana a Milà. Sap perfectament que és tota una princesa napolitana. O el que és el mateix: un membre significatiu de la extensa i poderosa casa reial catalana a Itàlia. Ara bé, potser en Leonardo també en formava part, com sembla explicitar el seu escut d'armes, i ens demostra en Bilbeny: "Conformement, al 1895, al seu estudi sobre l' heràldica vinciana, En Teostene ens torna a assabentar que «l'escut de la família Da vinci, a la qual pertanyia En Lleonard, és compost de tres pals vermells en camper d'or». Tot i amb això, en algun armorial italià, els pals són quatre. Blaus, però quatre, com apareixen al Blasonario Fiorentino. L'Elisabetta Ulivi no es pot estar de comentar que les barres són blaves «en lloc de vermelles, com acostumen a figurar a l'escut de la família». I, tot seguit, a sota mateix, reprodueix un altre escut amb la llegenda següent: «Armes de la família Da Vinci. Tres pals sobre camp d'or». Però fos com fos, tant si eren quatre com tres els pals de les armes de l'escut, el que resulta evident i incontrovertible és que som davant de les armes reials catalanes". 23 Leonardo, exactament, posseïa, ni més ni menys, que el mateix escut d'armes del Rei de Nàpols. Algú així, no havia de patir quan no li venia de gust d'acontentar els capritxos d'alguna noble de la casa reial catalana, perquè n'estava molt a prop nobiliàriament parlant! I si no creieu que era un personatge intocable, com penseu que podia haver pintat una representació del Sant Sopar, col·locant Maria Magdalena al costat de Jesús, i que no l'haguessin cremat en una plaça pública per heretge? Això, però, ja és una altra història, perquè de la que ens ocupàvem aquí, hauria de concloure que em sembla molt clar que l'afegit "da" enmig del seu nom de pila i de l'epítet amb el qual fou, d'alguna manera, conegut, va ser la primera pedra per distreure'ns l'atenció i no saber de quina nissaga provenia veritablement.

David Grau

1 Vg. Jordi Bilbeny, Lleonard i la casa reial catalana d'Itàlia. Un intent de desfalsificació i restauració biogràfica. Document de recerca. Institut Nova Història. Març 2010.

2 Vg. José Luis Espejo, Leonardo. Los años perdidos; Ediciones El Andén, SL; Barcelona, 2008.
3 Charles Nicholl, Leonardo. El vuelo de la mente; traducció de Carmen Criado i Borja Bercero, Santillana Ediciones Generales, SL; 5ª Ed., Madrid, 2006, p. 57.

4 Charles Nicholl, ob. cit., p. 345.

5 Ídem.
6 Charles Nicholl, ob. cit., p. 214.

7 Ídem.

8 Ídem.
9 Charles Nicholl, ob. cit., p. 189.

10 Jordi Bilbeny, Lleonard i la casa reial catalana d'Itàlia., ob. cit., p. 15-16.

11 Charles Nicholl, ob. cit., p. 190.
12 Ídem.

13 Ídem.

14 Ídem.
15 Jordi Bilbeny, Lleonard i la casa reial catalana d'Itàlia, ob. cit., p. 22.

16 Charles Nicholl, ob.cit., p. 372.

17 Charles Nicholl, ob.cit., p. 376.

18 Ídem.

19 Charles Nicholl, ob.cit., p.381.
20 Ídem, p. 76.

21 Ídem.

22 Charles Nicholl, ob. cit., p. 376.

23 Jordi Bilbeny, L'escut d'armes d'En Lleonard I les armes reials catalanes , Document de recerca, Institut Nova Història, juny de 2010, p. 2.